

AB'NİN GÜVENLİĞİ VE TÜRKİYE'NİN ROLÜ: NATO FÜZE KALKANI

Dr. Erdal AYDIN*

ÖZ

2018 yılında NATO Zirvesi sonrası ABD Başkanı Trump Rusya'ya 1987 yılında kabul edilen Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Antlaşmasını (INF) defalarca ihlal ettiği gerekçesiyle iki aylık süre verince uluslararası toplumda büyük yankı uyandırdı. Altı ay içinde şayet Rusya ile yeni bir antlaşma yapılmazsa ABD, INF'den çekileceğini duyurdu. Buna mukabil Rusya'da ilgili antlaşmayı askıya aldığı ve ABD'nin NATO Füze Kalkanı projesiyle INF'i ihlal ettiğini savunmaktadır. Soğuk Savaş düzeninde iki kutuptan birini temsil eden SSCB'nin halefi olan Rusya'nın füze kalkanı projesine yaklaşımı AB'nin güvenliği noktasından son derece kritik bir meseledir. Aslında NATO Füze Kalkanı projesinin geçmişi 1980'li yıllarda Ronald Regan döneminde ABD Ulusal Füze Savunma Sistemine dayanmaktadır. Küresel siyasette devletlerin en büyük kaygılarının başında uluslararası güvenlik gelmektedir. Dünyanın en önemli süper güçlerinden ABD bile bir köy şeklini almış modern dünyada tek başına güvenliğini tesis etmekte aciz kaldığından bu proje daha sonra revize edilerek 2010'da NATO Lizbon toplantısında EPAA projesi (Avrupa için Aşamalı Uyarlanabilirlik Yaklaşımı) olarak kabul edilmiştir. Bu makalede birincil kaynaklara dayanarak analitik, eleştirel, yorumlamacı ve karşılaştırmalı yöntem takip edilip öncelikle Füze Kalkanı Projesi fikrinin nasıl ve neden ortaya çıktığı üzerinde durulacaktır. Teknik olarak sistemin ne olduğu ve nasıl işlediği hakkında temel bilgiler özetlenecektir. Daha sonra Türkiye'nin tarihsel olarak kadim bağları olan İran ile ilişkilerinde Füze Kalkanı sisteminin nelere sebep olacağına işaret edilecektir. AB'nin güvenliğini tesiste özellikle büyük öneme sahip bu projenin gerçekleşmesinde Türkiye'nin İran ile sahip olduğu yumuşak gücü ve diplomasisine dikkat çekilmektedir. Son olarak Füze Kalkanı projesi sürecinde Rusya'yla ilişkide Türkiye'nin sahip olduğu stratejik role yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: NATO Füze Kalkan Sistemi, Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Antlaşması (INF), Uluslararası Güvenlik, Küresel Siyaset, AB.

THE SECURITY OF EU AND THE ROLE OF TURKEY: NATO MISSILE

SHIELD SYSTEM

ABSTRACT

After the NATO Summit in 2018, it was shocked in the international community when US President Trump gave a two-month period to Russia by blaming it to violate the Medium-Range Nuclear Forces Treaty (INF) which was adopted in 1987 by two countries. In six months, the US declared that it would withdraw from the INF if no new treaty was signed with Russia. In contrast, Russia suspended the treaty due to of claiming that US infringes it with the NATO Missile Shield project. The Russia's approaches as an USSR's successor to the missile shield project representing one of the two poles in the Cold War order are extremely critical issue in respect of the EU's security. Indeed, the history of the NATO Missile Shield project was based on the US National Missile Defense System in the 1980s under Ronald Regan. International security is the main concern of the states in global politics. Since US despite of being one of the super powers cannot be enough to protect its security in the modern world transforming a village this project was subsequently revised and adopted as the EPAA (Progressive Adaptation Approach for Europe) project in the Lisbon summit of NATO. In this article following analytical, critical, interpretative and comparing method based on the first resources firstly, how and why

*Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.,
erdal.aydin@marmara.edu.tr, ORCID No: 0000-0003-1054-7782

the idea of the Missile Shield Project emerged will be elaborated. Technically, basic information about what the system is and how it works will be summarized. Then it will be pointed out the efficient and results of the missile shield system in regards of Turkey's relationship with Iran which has deep historical ties. It'll be paid attention to Turkey's soft power and diplomacy with Iran to realize the project which has great significance to provide security of EU. Finally, it will focus on the strategic role of Turkey with Russia in the course of Missile Shield project.

Keywords: NATO Missile Shield System, Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty (INF), International Security, Global Politics, EU.

1. Giriş

1959 yılından beri resmi olarak AB ile ilişkisi olan Türkiye her platformda Batı ile ilişkilerini çok yüksek seviyede tutmaya çalışmaktadır. Çağdaşlaşmanın en önemli ayağını Batı standardı ile ölçen ve Batı örgütleri ile bağını güçlü tutmak isteyen Türkiye için Füze Kalkan Sistemi küresel siyaset noktasından çok boyutlu bir güvenlik meselesidir (Egeli, 2019:69-92). Bu proje Türkiye'nin Avrupa için ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermiştir. Türkiye bilhassa yumuşak güç bağlamında ekonomisiyle, demokratik değerleriyle, Müslüman nüfusuyla, çok yüksek bir genç nüfus potansiyeliyle olduğu kadar güvenlik noktasından Avrupa için vazgeçilmez stratejik bir coğrafyaya ve öneme sahip olduğunu füze kalkan projesiyle yeniden ispat etmiştir (Baydarol, 2003:203-5).

Soğuk Savaş döneminde Türkiye'nin güvenlik noktasından AB için büyük bir önemi vardı. Türkiye'nin Avrupalı olduğunu iddia edenlerin bir kısmı onu gerçekten Avrupalı olarak görmekten ziyade güvenlik için stratejik olarak sahip olduğu konumundan dolayı teveccüh göstermekteydi. Vaktaki soğuk savaş bitti, Türkiye'ye olan teveccühte ciddi bir azalma oldu. Soğuk Savaş sonrası süreçte Avrupa'nın güvenliği ve savunması önem kazandıkça ve bu hususta projeler ve kurumlar geliştikçe tekrardan Türkiye'nin AB için ne kadar hayati bir önem taşıdığı da fark edilmeye başlandı. 1999 yılında Helsinki'de Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesinin arkasında yatan en önemli faktörlerinden bir tanesi Türkiye'nin güvenlik noktasından AB için stratejik bir kalkan özelliği yatıyor olması denilebilir. Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesini isteyen AB'li dostlarımızın muhalif veya mütehayyir kalmış olan devletleri ikna etmede Türkiye'nin güvenlik noktasından AB'ye katkıları çok önemli bir gerekçe olmuştur (Baç, 2001:183-4).

Maalesef AB'de hem halk nezdinde hem siyasiler açısından Türkiye'nin tam üyeliğini müsbet karşılayanlar mutlak çoğunluğu oluşturmamaktadır. Bu hususta elbette Avrupa'yı yekpare olarak düşünmek gerçekçi olmayacaktır. AB'de her ulusun ve her siyasi partinin hatta her siyasi parti içinde bile çok renkli simalar ve farklı sesler olduğunu unutmamak gerekiyor (Koray, 2002:365-7). Bu konuda Türkiye'nin her yolu kullanarak hem Avrupa toplumuna hem siyasilerine kendi argümanlarını iyi bir şekilde anlatması ve ikna etmesi için bilhassa güvenlik ve savunma politikaları iyi bir araç olarak önümüzde güzel bir fırsat şeklinde değerlendirilmelidir. Bugün yakın zamanda patlak veren Yunan ekonomisindeki kriz, İtalya'daki siyasi kriz ve bilhassa Brexit'le birlikte AB'yi büyük bir buhran beklemektedir. Kriz sürecinde Türkiye'nin özellikle güvenlik noktasından Avrupa kamuoyuna etkili mesaj verme imkânı daha artmıştır.

Gün geçtikçe Avrupa kamuoyunda tarafsız, kararsız ve hatta muhalif olanlardan bile Türkiye lehine bir dönüşümün yaşanması için bu süreç iyi değerlendirilebilir (Dinan, 2008:10-3).

Soğuk Savaş Sonrası Türkiye'nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası için üç önemli unsurdan dolayı hafife alınması çok zor olacaktır. Türkiye'nin NATO üyeliği, askeri kapasitesi ve stratejik konumu üç önemli unsur olarak zikredilebilir (Baç, 2001:186-88). Türkiye NATO'ya üye olması hasebi ile AB'nin NATO imkân ve alt yapısını kullanma ihtiyacı olduğunda veto yetkisi bulunmaktadır. Diğer taraftan AB üyeliği sürecinde olan Türkiye sahip olduğu bu yetkiyi AB'nin ilerlemesine engel olmak yerine ona yakınlaşmak adına bir fırsat olarak kullanabilir. Türkiye zaten OGSP'nin başarılı bir şekilde hayata geçmesi ve yürümesi için aktif olarak müdahil olmak istiyor. Yani Türkiye'nin OGSP ile bir sorunu yok ama söz verilmesine rağmen 2002'den beri Türkiye bu mekanizmaya dahil edilmemesinden dolayı NATO'daki veto yetkisini karşı bir koz olarak kullanma durumunda kalabilir.

Türkiye Kafkasya, Orta Asya ve Hazar petrol ve gazı için geçiş yolları dahil olmak üzere Avrupa kıtası açısından önemli olan enerji kaynaklarının en mühim geçit güzergâhını oluşturmaktadır. Avrupa'nın güvenlik ve enerji güzergâhı Türkiye'dir denilebilir. Türkiyesiz bir AB'de güvenli bir enerji güzergâhı kurmak kolay olmayacaktır. Balkanlarda, Ortadoğu'da muhtemel kriz ve tehditlere karşı AB'nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikasının etkili olmasında Türkiye çok önemli rol oynayabilir. Bu yönüyle Türkiyesiz bir küresel barış ve güvenliği sağlamak kolay gözükmemektedir. Küreselleşme ile birlikte modern dünyada ülkelerin ve kıtaların karşılıklı bağımlılıkları artmaktadır. Ortadoğu Batı'nın sanayii ve teknolojisine ihtiyaç duyarken Batı'da Ortadoğu'nun petrol ve doğalgazına ihtiyaç duymaktadır (Akbas, Babahanoğlu, & Çaylı, 2016:86-108). Türkiye sahip olduğu stratejik konumu sayesinde karşılıklı bağımlılık teorisi bağlamında küresel bir köy olan modern dünyada Batı ve Doğu'nun güvenliği ve barışı için önemi daha ziyade artmaktadır.

Bu çalışmada füze kalkanı sistemini ele almadan evvel Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası üzerinde durulacaktır. Bu füze kalkanı projesi aslında bir yönüyle Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası çalışmaları ile doğrudan bağlantılıdır. Füze kalkanı projesinin teknolojik olarak arka planında ABD olduğunu biliyoruz. Bu proje artık doğrudan NATO tarafından icra edilmesine rağmen AB bu projenin en önemli ayağını oluşturuyor. Proje NATO kapsamında tüm NATO üyelerini ilgilendirmekle birlikte birinci dereceden AB ülkelerini daha yakından ilgilendirmektedir.

Maastricht anlaşması ile belirlenen Avrupa Birliği'nin üç önemli sütunlarından bir tanesini Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası oluşturmaktadır. Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikasının temeli 1970 yılında kurulan Avrupa Politik İşbirliği kurumuna dayanmaktadır. 1986 yılında Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası, Avrupa Tek Senedi'nin oluşturduğu Avrupa Politik İşbirliğinin yerini almıştır (Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası, 09-01-2014). Topluluk politikaların aksine Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası sütununda kararlar oybirliği ile alınmaktadır. AB'yi oluşturan üye ülkeler ulusal egemenlik kaygılarından dolayı bilhassa dış ilişkiler ve güvenlik alanında ulusal menfaatlerini ön planda tutuyorlar. Karar alam mekanizmasında yapıcı

çekimserlik yöntemi uygulanıyor. Çekimser oy sayısı oylamaya katılan üye devlet sayısının üçte birini geçerse karar alınmaz. Üç büyük veya sekiz küçük devlet karar alınmasını engelleyebilir. Konsey üyelerinden biri milli menfaatlerini tehdit ettiğini öne sürerse ve ret oy kullandığında o mevzuda karar alınmaz. Bu durumda ilgili mevzu Avrupa Parlamentosuna havale edilir (Özgöker, 13 Ocak 2019).

AB güvenliğini daha iyi anlamak için bakacağımız ikinci kurum Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasıdır (ABGS). Aslında ABGS, Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikasını tamamlayan bir unsurdur. Tüm Avrupa'yı kapsayacak bir savunma projesini ikinci dünya savaşı sonrasına kadar götürebiliriz. İkinci Dünya Savaşı sonrası kıtanın ortaklaşa güvenliği ve savunmasını temin için Avrupa Savunma Topluluğu düşüncesi ortaya atıldı ama hayata geçirilmedi. 1949 yılında benzer misyona sahip Batı Avrupa Birliği örgütü kuruldu ama Soğuk Savaş döneminde NATO'nun gölgesinde kaldığı için pasif oldu ve gelişmedi. AB siyasi ve ekonomik olarak büyük bir entegrasyon sağlamasına rağmen güvenlik ve savunmada aynı seviyede sağlıklı bir tekemmül gösteremedi.

1989 yılında Doğu Avrupa'daki komünist rejimler çöktü ve ardından 91'de Sovyetler Birliği tarihe karıştı. Soğuk Savaş sonrası Avrupa'nın göbeğinde 1992-1995 yılları arasında Bosna'da ve 1999'da Kosova'da yaşanan acı dramda AB'nin etkisizliği, zayıflığı ve çaresizliği ortaya çıkmıştı (Jean-Yves Haine, 2005:40-3). Bu tarihi hadiselerin sonucunda AB savunma ve güvenlik noktasından bu büyük boşluğu doldurmak için bugünkü ABGS kurumlarının temeli 1998 yılında Saint Malo Zirvesinde bir araya gelen Fransa ve İngiltere'nin AB askeri kapasitesinin kurulmasına yönelik yaptığı sözleşme ile atılmıştır. Bu karar doğrultusunda 1 Mayıs 1999 yılında AB'yi dış politika ve güvenlik konularında temsil etmesi için bir Yüksek Temsilcilik makamı tesis edilmiş ve bu makama NATO eski Genel Sekreteri Javier Solana getirilmiştir.

Aralık 1999 AB Helsinki zirvesinde alınan kararlar çerçevesinde Helsinki temel hedefleri tespit edilmiş ve 2007 yılına dek 60.000'i operasyonel olmak üzere toplamda 180.000 kişilik bir Avrupa Acil Müdahale Gücü (AAMG) kurulmasına karar verilmiştir. 2000 yılında AB, BAB'ı kendi yapısı içine dahil ederek bu kurumun fonksiyonunu AB Konseyine devretmiştir. 1 Aralık 2009 yılında Lizbon Antlaşması ile AB 1999 yılından beri devam eden üç sütunlu yapısına son vererek Birliğin tamamına tüzel kişilik kazandırmıştır. Bu kurumla birlikte AGSP'nin adı ve niteliği de değişmiştir. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası adı altında önemli yenilikler gerçekleştirilmiştir. Yeni oluşan bu yapıda en önemli makamlardan biri iki buçuk yıllık dönemler için seçilen AB Konsey Başkanı'dır. Bu makama Belçikalı siyasetçi Hermann Van Rompuy getirilmiştir. Bir diğer makamsa eski Yüksek Temsilcilik makamıyla AB Komisyonu Dışişleri Komisyoneri makamı birleştirilerek oluşturulan yeni Dışişleri ve Savunma Politikası Yüksek Temsilcisi makamına da İngiliz Siyasetçi Lady Catherine Ashton getirilmiştir.

1 Ocak 2003'te Bosna'da AB Polis Gücü, 2003'te Makedonya AB Askeri Operasyonu Concordia, 2004'ten itibaren Bosna'da NATO'dan görevi devralan EUFOR Althea, 2008'den itibaren Kosova'da EULEX Kosovo, Afrikada 2003 seçimlerinde AB Demokratik Kongo Cumhuriyeti Askeri Operasyonu (Artemis) başta olmak üzere halen AGSP çerçevesinde 13 operasyon yapılmaktadır. Üçü balkanlarda biri Kafkasya'da üçü Ortadoğu'da beşi Afrika biri Asya'da olmak üzere AGSP himayesinde yapılan bu

operasyonlarla yapı adeta küresel bir ağ şekline dönmüş. Böylesine önemli misyonlara NATO'nun desteği ve işbirliği sayesinde küresel oyuncu olma yolunda ilerleyen bir AB'nin Türkiyesiz başarılı bir şekilde ilerlemesi uzun vadede kolay olmayacaktır (Tuğtan, 2011:272-73).Türkiye BAB'a üye iken AGSP'ye müdahil olabiliyordu. 1999'da BAB kaldırılınca AGSP'nin karar alma süreçlerinden dışlanmış (Ülger, 2007:106). Türkiye de 2000 yılında AB'nin NATO imkân ve kabiliyetini kullanmasını veto etmiştir. 2002'de ABD'nin desteklediği AB güvencesi kapsamında veto kaldırılmış ama halen Türkiye'yi danışma mekanizmasına dahil etme sözü yerine getirilmemiştir. Türkiye'de Acil Müdahale Gücüne sağlamayı vaat ettiği bir tugaylık gücünü ve oluşturulması planlanan ortak savaş grubu filosuna vermeyi düşündüğü katkıyı geri çekmiştir (Tuğtan, 2011:271).

2004'te AB'ye üye olan Güney Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nin muhalefetinden dolayı Türkiye söz verilmiş olmasına rağmen OGSP'ye dahil edilmemiştir. On yıl boyunca AGSP'den sorumlu Yüksek Temsilcilik yapan (1999-2009) ve 1995-1999 yılları arasında NATO genel sekreterliği yapmış Javier Solana Türkiyesiz bir AB'yi müzeye benzeterek Türkiye'nin rolünü çok veciz bir şekilde ifade etmiştir. Solana Türkiye'nin AB için rolüne dair şöyle bir demeç vermişti:

"Avrupa bir müze olmaktan ziyade aktif bir küresel oyuncu olacaksa Türkiye halkına yeni bir perpekstiften bakmalı ve Türkiye'nin enerjisini kullanmalı. Siyasi olarak birbirimize ihtiyacımız var ayrıca. Türkiye'nin komşuları bizim komşularımız, onların sorunu bizim sorunumuz. AB'nin Türkiye ile bağlantılı güvenlik kazançları ve stratejik avantajları pek çok - AB ve Türkiye'nin uzun zamandır üyesi olduğu NATO arasındaki ilişkiden başlıyor. Benzer şekilde Orta Asya ve Ortadoğu'dan gelen petrol ve doğal gaz geçişi açısından Avrupa'nın enerji güvenliği Türkiye ile işbirliğine bağlı." (Solana, 18-01-2019).

Solana'nın halefi İngiliz siyasetçi ve AB Dışişleri ve Savunma Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton'da devamlı olarak Türkiye'nin AB'nin güvenliği için önemine vurgu yapıyor. Temmuz 2011'de, Washington'da Ortadoğu Dörtlüsü toplantısı için bulunan Ashton Türkiye için şunları söyledi:

"Dış politika açısından Türkiye benim için, Avrupa Birliği için inanılmaz önemli. Temaslarım açısından Türkiye'de, tüm diğer komşu ülkelerden daha fazla zaman harcadım. Şahsen bunu söylerken her zaman dürüst oldum. Türkiye'yi her zaman önünde sonunda Avrupa Birliği'nde görmek istemiştir." (Ashton, 18-01-2015).

Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası, Avrupa Birliğinin topraklarının korunmasından NATO'yu sorumlu tutmaktadır. Gerçi zamanla AB'nin savunma ve güvenlik noktasından kayda değer bir mesafe aldığını kabul etmek gerekir. Aslında bugün Füze Kalkan projesi ile hem AB hem NATO arasında bir stratejik işbirliği söz konusudur. Hem NATO üyesi olan hem AB'ye aday bir ülke olan Türkiye bu stratejik işbirliğine destek vermektedir. Zaten Türkiye'nin hem AB'yi hem NATO'yu alakadar eden ortak bir güvenlik meselesinde tamamen muhalif olması veya çok mesafeli durmasını beklemekte doğru olmaz. Böyle bir durumda Türkiye'nin uluslararası kamuoyundan büyük bir baskı göreceğinden şüphe olmaz. Türkiye hem NATO'daki hem AB'deki rolü ve misyonu icabı bulunduğu coğrafyayı çok yakından alakadar eden bir güvenlik meselesinin içinde olması aslında doğal bir durumdan ibaret diyebiliriz.

Diğer taraftan elbette Türkiye'nin Batı ile olan ittifakından dolayı mecburi olarak füze kalkan projesine mahkûm olarak görmek de isabetli olmayacaktır. Bağımsız ve tarafsız bir irade ile kendi istikbalini, menfaatleri ve güvenliği noktasından muhtemel risk ve tehditleri hesaplayan bir strateji ile füze kalkan projesi içindeki rolünü ve misyonunu belirlemek ve göstermek de Türkiye'nin en doğal hakkıdır.

Yakın zamanda yani 2018 yılında NATO Zirvesi sonrası ABD Başkanı Trump Rusya'ya 1987 yılında kabul edilen Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Antlaşmasını (INF) defalarca ihlal ettiği gerekçesiyle iki aylık süre verdi (INF Sözleşmesi, 19-01-2019). Altı ay içinde şayet Rusya ile yeni bir antlaşma yapılmazsa ABD INF'den çekilecek. Buna mukabil Rusya'da ilgili antlaşmayı askıya aldığı ve ABD'nin NATO Füze Kalkanı projesiyle INF'i ihlal ettiğini savunmaktadır. Peki üzerinde ciddi fırtınaların koptuğu Füze Kalkanı projesi nedir? Sistem nelerden oluşmaktadır? Bu sistemle ne amaçlanmaktadır? Bu entegre sistem nerelerde kurulacak? Bu entegre sistemin kurulması ne kadar zaman alacak? (Muhtelif Balistik Füze Savunma Sistemleri, 14-01-2019). Bu çalışmada öncelikle bu sorulara cevap verildikten sonra füze kalkan projesinin Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki konumu bağlamında Batı ile Doğu arasındaki duruşuna nasıl etkide bulunduğu İran ve Rusya özelinde irdelenecektir.

2. AB-NATO Füze Kalkanı Projesi'nin Arka Planı

Füze kalkanı projesi esasen 1990 yılında ABD Başkanı Reagan döneminde ABD Ulusal Füze Savunma Sistemi olarak tasarlandı. Zamanla bu sistem ABD öncülüğündeki teşvik ve teklifler neticesinde 2010 Lizbon NATO zirvesinde NATO Savunma Sistemi olarak kabul edildi. Füze Savunma Sistemi hem füze bataryalarından hem de sensörlü radar kısımlarından oluşmaktadır. NATO Füze Savunma Sistemi kapsamında 2012 yılında Türkiye'de Malatya Kürecikte füze radar sistemi devreye girdi. Bununla birlikte 2014 yılında İspanya'nın güneyinde konuşlanacak dört gemiden ilki göreve başladı. Akabinde 12 Mayıs 2016 yılında NATO füze kalkanı kara konuşlu AEGIS-Ashore, SPY-1 Sensör ve MK-41 dikey fırlatma lançeri içinde SM-3 Blok1 B füzeleri şeklinde Romanya'da faaliyete geçti. İşte bu radar sistemi sayesinde olası bir füze saldırısına karşı sensörler devreye girip erken uyarı verecek (Okur, 11-01-2015). Muhtemel bir saldırıda kullanılacak füze türüne göre durdurucu füze çeşitleri ile cevap verilecek. Menzil uzaklıklarına göre kısa menzilli tehditte karada PAC-3 (Patriot), orta menzil için THAAD, denizde orta menzilden itibaren SM-3 füzelerinin çeşitli versiyonları kullanılacak (Şafak, 06-01-2016). Bununla birlikte 2018'de aynı füze savunma sisteminin Polonya'da kurulması öngörülmekteydi (Turan, 10-01-2015).

Füze kalkanı ile ABD tarafından genelde NATO üyelerini ve özelde ise AB ülkelerini muhtemel füze saldırılarına karşı koruması amaçlanmaktadır. ABD soğuk savaş sonrasında korumakla görevli olduğu AB topraklarındaki askeri yükünü füze kalkanı projesiyle hafifletmeyi hedeflemektedir. Irak ve Afganistan savaşlarıyla ABD'nin dışarıda görev yapan asker sayısında büyük bir artış olmuştu. İşte bu proje ile aynı zamanda AB'yi korumakla sorumlu olan ABD ordusunun yükünü hafifletmek de öngörülmektedir. ABD füze kalkanı projesini Bush döneminde hayata geçirmek istedi ama bu iş Obama'ya nasip oldu. 1990'lı yıllarda ABD, Ulusal Füze Savunma Sistemi adı altında bugünkü Füze Kalkanı projesinin temelini atmıştı. Hatta bu işi bir yönüyle 1980'li yıllarda ABD başkanı Ronald Reagan döneminde ortaya atılan "Yıldız Savaşları"

olarak bilinen Stratejik Savunma İnisyatifine (Strategic Defense Initiative-SDI) kadar götürülebiliriz. Bu proje 2000’li yıllarda NATO ülkeleriyle birlikte Japonya, Güney Kore, Avustralya ve İsrail gibi ABD’nin stratejik ortaklarını da içine alacak şekilde genişletildi (Kibaroğlu, 07-01-2016).

George W. Bush ABD topraklarına yönelik Kuzey Kore’den gelebilecek uzun menzilli balistik füzelere karşı Hawaii’de ve Alaska’da İran’dan gelecek muhtemel bir balistik füze saldırısına yönelik de NATO üyesi ülkeler olan Çek Cumhuriyeti’ndeki radar tesisleriyle Polonya’daki anti-balistik füze bataryalarını konuşlandırma kararı almıştı. Bush dönemindeki planda doğudaki “güvenilmez devletler” den gelecek uzun menzilli füze tehdidine karşı 2004 sonuna kadar ulusal füze savunma sisteminin kurulması tasarlanıyordu (Bölme, 08-01-2016).

2009 yılında Obama yönetimi bu projenin konuşulacağı koordinatları ve yerleri değiştirdi. Muhtemelen Türkiye merkezli bir radar sistemi ile saldırıları daha erken tespit etme ve tüm NATO ülkelerini kuşatacak bir savunma şemsiyesi kurmakla Doğu ve Ortadoğu eksenli daha büyük bir coğrafyada gözlem yapabilecek bir potansiyel ağı büyütmeyi hedeflediği anlaşılıyor. Bu projenin Obama döneminde başarılı olmasında Obama yönetiminin Bush yönetimine göre daha yumuşak bir politika takip etmesine ve Obama’nın karizmatik liderliğinin etkisine vurgu yapılabilir. Bush yönetimine göre Obama yönetimi füze kalkanı projesinde çok daha akıllı bir politika takip etti. Obama projeyi ABD üzerinden gündeme getirmedi. Teknolojik ve teorik olarak tamamen ABD’ye ait olan Füze Kalkanı projesini NATO ve AB’ye mal edecek bir politika takip ederek daha geniş katılımlı bir destek bularak bu önemli projeyi hayata geçirmekte başarılı oldu. Obama’nın başarısı yumuşak güç aracı olarak uluslararası toplumu diplomasi ile ikna edip yanına çekmek noktasından başarılı bir örnek olarak zikredilebilir. Bu örnek vakıa bilgi ve ulaşım ağının dünyayı küresel bir köy haline getirdiği modern siyasette yumuşak gücün fonksiyon ve etkisini belirgin şekilde göstermektedir. Artık devletler uluslararası alanda askeri güçleri kadar ticaret, tarih, kültür, turizm, medya ve diplomasi gibi yumuşak güç unsurlarını mümkün mertebe kullanarak hedeflerine daha kolay ve daha az maliyetle ulaşmaya özen göstermektedirler. AB’nin kendisi ve genişleme politikası bizatihi yumuşak güç olarak önemli bir örnek olduğu dikkate alındığında yumuşak gücün etkisi daha iyi anlaşılabilir (Akdağ & Ekici, 2017:33-64).

3. Türkiye’nin Füze Kalkan Projesine Katkıları

Türkiye NATO füze kalkanı projesine stratejik olarak bakıyor ve belli şartlar çerçevesinde destek vermektedir. Türkiye hem entegre sisteme ev sahipliği yapıyor hem diplomatik olarak projenin gerek İran gerek Rusya tarafından kabul görmesi için çok önemli rol oynamaktadır. Türkiye’nin bu rolü OGSP için eşsiz bir birikim ve fırsat olarak değerini korumaktadır. Türkiye gerek NATO ve gerek AB kapsamında güvenlik sürecine çok aktif olarak katkıda bulunmaktadır. Türkiye füze kalkanı ile bölgesel ve küresel düzeyde barışa hizmet edileceğini düşünmektedir (III. Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) ve NATO-AB Stratejik İşbirliği, 14-01-2016).

Bununla birlikte Türkiye’nin füze kalkanı projesinde bazı hususlarda tereddütleri olmuştur. Bu tereddütler giderilmeden OGSP kapsamında füze projesine kayıtsız destek vermeyi uygun karşılamamıştır. Bu bağlamda öncelikle proje anlaşmasında

İran'ın adının geçmesine karşı durmuştur (Şafak, 06-01-2016). Türkiye antlaşmada İran'ın adının geçmemesi ve düşman olarak hedef gösterilmemesi noktasından çok ısrarcı oldu ve bunda da muvaffak oldu. Türkiye komşularıyla sıfır politikası kapsamında İran'la bir sorun yaşamaktan kaçınmıştır. İran'ın adının geçeceği bir projede Türkiye ile İran ilişkileri büyük darbe alabilirdi. Türkiye muhtemel risklerden sakınmak için ve füze kalkınma projesinin İran'la özleşmesinin önüne geçmek için büyük hassasiyet göstererek gerekli girişimlerde bulunup İran'ın adının geçmesine mâni olmuştur.

İkincisi Türkiye füze kalkanı projesinde bir Türk generalin komuta merkezinde olmasını ve tesislerin denetime açık olmasını talep etmiştir. Aynı zamanda başlangıçta merkezi komuta sisteminin de Türkiye topraklarında mesela İzmir'de olmasının daha isabetli olacağı fikri hâkimdi. Türkiye böylelikle topraklarına karşı yakın bir saldırıda savunma mekanizmasının daha güvenli olacağını iddia ediyordu. Türkiye'nin merkezi komutanın topraklarımızda olma teklifi kabul görmedi ama Almanya'da olacak merkezi komutada bir Türk general teklifi kabul görmüştür (Milliyet, internet erişimi, 14-01-2012).

Üçüncüsü füze saldırılarına karşı hava sahamızda füze bataryası ile oluşacak nükleer kül atıklarının vereceği zararı telafi veya önlemeye yönelik ciddi tereddütleri olmuştur (Füze Kalkanı Sisteminin nasıl çalıştığı hakkında, 18-01-2019). NATO yetkilileri havada infilak olacak nükleer başlıklı füzelerden ciddi seviyede çevreye zarar verebilecek bir durumun olmadığını iddia etmiştir (Sonumut, 05-01-2012). Anlaşılan NATO askeri yetkililerin bu izahatı Türkiye tarafından ikna edici bulunduğu için Lizbon'da radarın topraklarımıza konuşlanmasına onay verildi.

Dördüncüsü, füze kalkanı sistemin tüm Türkiye'yi kapsıyor olması gerektiği üzerinde durulmuştur (Şafak, 06-01-2016). NATO yetkilileri bu konuda Türkiye'ye teminat vermiştir. Böylelikle bu sistem ile Türkiye kendi mevcudiyetine dışarıdan gelebilecek balistik füze saldırılarına karşı korumak adına çok büyük bir imkâna sahip olmuştur. Elbette tek başına kendi imkânlarıyla ne Türkiye ne de AB üyelerinden biri bu sistemi kurmaya muvaffak olması kolay olmayacaktı. Küresel çağda bir ülkenin tek başına kendi savunma mekanizmasını kurmak ve korumakta aciz kalmakta olduğu söylenebilir. Türkiye uluslararası örgütler ile bilhassa NATO ile sürdürdüğü ortak ilişkilerinin neticesini almaktadır.

Sistemin Türkiye merkezli olmasının teknik olarak önemli gerekçeleri var. Balistik füzelerin ateşlenmesi ve yükselmesi birkaç dakika sürüyor. İşte bu ateşleme ve yükselme safhasında tespit ve imhası daha kolay olmaktadır. Balistik füzelerin hızı uzayda serbest uçuş haline geçeceği ikinci safhaya geçiş yaptıktan sonra azami seviyeye ulaşmakta ve bu aşamadan sonra füzelerin vurulma ihtimali önemli ölçüde azalmaktadır. Ateşlenen balistik füzeleri uzayda serbest uçuş düzeninde seyrederken ve atmosfere tekrardan girdiği ve hedefe yöneldiği üçüncü safhada imha edebilecek sistemlerin maliyeti çok yüksek olduğundan tehlide yakın ülkelere karada veya su üstü platformlarda konuşlandırılacak radar ve önleyici füze sistemleri daha öncelikli hale gelmiştir (Okur, 05-01-2016).

Füze Kalkanı projesinin Türkiye merkezli olması AB'nin Doğu'sundan gelebilecek muhtemel bir saldırıya karşı en iyi stratejik savunma ve gözlem yeri

olmasından kaynaklanıyor. Yani bu projede her ne kadar düşman adı belirtilmese de doğu eksenli saldırılara karşı bir savunma mekanizması öncelikle hedeflenmiştir. Uluslararası kamuoyunda doğudan gelebilecek bir saldırının kaynağının da İran olduğu üzerinde ortak bir kanaat var. Bu realite dikkat alındığında İran'ı diplomatik olarak ikna etmek ve OGSP'nin hayata geçmesinde Türkiye'nin eşsiz rolü daha iyi anlaşılabilir.

4. Batı için Büyük Bir Tehlike Olan İran'la İlişkide Türkiye'nin Rolü

AB'nin savunma ve güvenlik politikaları Ortadoğu ve Doğuda kabul gördüğü nispette daha başarılı olabilir. AB-NATO füze kalkan projesi de Ortadoğu ve Doğuda kabul gördüğü nispette daha başarılı olacaktır. AB'nin politikaları doğrultusunda Ortadoğu ile doğrudan ilişkiye girecek ve ikna edecek en büyük güç şüphesiz ki Türkiye'dir. Türkiye-İran ilişkilerinin iyi ve etkili olması nispetinde doğu ile batı arasında daha iyi bir iletişim ve barış ortamı teşekkül edebilir. Türkiye'nin İran ile yeri geldiğinde çok sert bir doza bile çıkan ilişkileri kontrol altına alması AB'nin güvenlik ve savunma politikası açısından büyük bir değere sahiptir. Türkiye AB'nin kendisinin bizatihi yapması gereken ama yapamadığı iletişimi gerçekleştirerek barışa katkıda bulunmaktadır. Tabii Türkiye'nin böyle bir misyonu genelde Ortadoğu ve özelde ise İran ile sahip olduğu başta turizm, ticaret, din, kültür ve diplomasi gibi yumuşak güç enstrümanları noktasından büyük avantaj taşımaktadır. Aynı şekilde İran'da devrim sonrası kurulduğundan beri dış siyasette kültür ve dil alanında başta olmak üzere bölge ile ilişkilerinde yumuşak güçten yararlanmaktadır (Öçal, 2018:46-68). Diğer taraftan Osmanlı Devleti döneminde ortaya çıkan ve bugün bölgede önemli bir konuma sahip Vehhabi hareketine karşı Türkiye yapıcı bir katkıda bulunabilir (Akdoğan & Kalaycı, 2014:155-84). Katı bir Sünni anlayışa sahip Vehhabi Arabistan'a nazaran Ortadoğu'da Şia ve sünni kesimler için demokrasi ve barışın temini noktasında Batı dünyası için Türkiye önemli bir köprü işlevi görmektedir. Türkiye, Ortadoğu'nun iki uç İslami yorumu olan Şia ve Vehhabi hareketlerini mutedil bir çizgide buluşturacak en önemli ülke olmak hasebiyle bölge ve bir köy halini alan dünyanın güvenliği açısından daha çok dikkat çekmektedir.

Hem ABD hem AB hem de İsrail için İran büyük bir tehlike arz etmektedir. Reagan'ın Yıldız Savaşları İnisiyatifi projesi çok maliyetli olduğundan ve teknik olarak da kolay olmadığından buna alternatif olarak planlanan füze kalkan projesi ile muhtemel bir saldırıya karşı balistik füzeler daha uzaya çıkmadan tespiti ve imhası tasarlanmaktadır. İşte bu projenin hayata geçebileceği en önemli stratejik yer Türkiye olduğundan NATO, AB ve ABD tarafından öncelikli olarak tercih edilmiştir.

İran başlangıçta Füze Kalkanının önemli bir parçası olan radar sisteminin Türkiye'ye konuşlandırılmasına karşı sert tepkiler göstermiştir. İran'da füze kalkanı projesinin tamamen kendisine karşı geliştirildiğini düşünenler az değil. İran kendisini hedef alan bir projede bir taraftan Türkiye'nin ön ayak olmasından rahatsız olmuştur. İran Meclis Dış Politika ve Ulusal Güvenlik Komisyonu Başkanvekili Hüseyin İbrahimi İran'a bir saldırı halinde Türkiye'de bulunan radar sisteminin hedef alınmasının kendileri nefs-i müdafaa hakkı olduğunu ileri sürdü. İbrahimi muhtemel bir saldırı karşısında Türkiye için şunları söyledi:

"Bir saldırı halinde Türkiye'deki füze kalkan sisteminin hedef alınması İran'ın hakkıdır. İran bunu kesinlikle yapacak. Silahlı kuvvetlerimiz bu sisteme karşı gerekli çalışmayı

yaptı, plan ve taktikleri mevcut. Bu sistem aslında Siyonist rejimi koruma amacını taşıyor. NATO adı altında İsrail için yapılıyor. Bu topraklarında sistemin kurulmasına izin veren Türkiye'nin bir sorunudur. Türkiye bunu yapmamalıydı" diye konuştu. İbrahimi sözlerine şöyle devam etti: "Meclisin Milli Güvenlik Komisyonu'nda Türkiye ile ilişkileri yakından inceliyoruz. İran, füze kalkanın Türkiye'de kurulması gündeme geldiğinden itibaren bu işin kötü sonuçları hakkında Ankara'ya uyarılarda bulundu. Tuğgeneral Hacizade'nin sözleri de tamamıyla doğrudur. Saldırıya uğradığımızda kendimizi savunmamız doğal bir meseledir." (Habertürk, internet erişim, 11-12-2015).

Türkiye İran'daki bu sert tepkilere mani olmak ve ilişkileri normal olarak sürdürmek adına Lizbon toplantısı öncesi Batılı müttefikleri ikna etmek için iyi bir kampanya yürüttü. Türkiye Lizbon toplantısında düşman adı olarak İran isminin geçmesine karşı çıktı. Hararetle bir tartışma neticesinde İran ismi geçmedi. Gerçi İran yine de ABD'nin açıkça bu sistemin kendilerine yönelik yapıldığını ifade etmelerinden rahatsız olduğunu Türkiye'ye ilettiler. 'ABD aleni olarak bu sistemin bizi hedef aldığını söylerken sizin böyle bir şey yok demeniz bize pek ikna edici gelmiyor.' diye Türkiye'nin bu süreçteki rolüne karşı rahatsız olduğunu da saklamadı (Cnntürk erişim, 04-01-2015).

Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu kalkan projesi sürecinde ortaya çıkan bu tereddütleri izale etmek ve İran kamuoyunu ikna etmek için 6 Ocak'ta Tahran'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Davutoğlu mevkidaşı Ali Ekber Salahi ile düzenlediği basın toplantısında İran'a füze kalkanı konusunda teminat verdi. Davutoğlu basın açıklamasında İran'ın ve komşu ülkelerin füze sistemine yönelik tereddütlerini izale babında şu hususları bilhassa dile getirdi:

"Biz İran'ı kesinlikle bir tehdit olarak görmüyoruz. Türkiye'nin komşularına saldırmak gibi bir niyeti yok. Biz İran'a güveniyoruz. İran'ında bize güvenmesini bekleriz ve karşılıklı güven ilişkimiz var. Biz hiçbir komşumuzdan tehdit algısı içinde değiliz ve hiçbir komşumuza da herhangi bir tehdidin yöneltilmesine bizim topraklarımız üzerinden yapılmasına izin vermeyiz." (kanalb erişim, 06-01-2015).

Davutoğlu'nun bu ziyareti ve beyanları İran kamuoyunu ne kadar memnun ettiğine dair elimizde bir araştırma bulunmamaktadır. Bu ziyaretin Türkiye'nin Batı ile her yönden ilişkilerini geliştirme arzusu ile birlikte Doğuyla kadim bağlarını devam ettirme azminde olduğunu göstermesi açısından kayda değerdir. Türkiye Batı eksenini her alanda işbirliği yaparken Doğu'dan gelen tepkileri dikkate alıyor ve dengeyi korumaya çalışıyor.

Türkiye'nin Ortadoğu'da kadim tarihi ve kültürel bağları AB'nin savunma ve güvenlik politikaları için eşsiz bir hazine olduğunu belirtmekte fayda vardır. Birbirine önyargılarla dolu iki farklı dünya arasında Türkiye bir köprü olmaktadır. Türkiye Doğu ile Batı arasındaki kutuplaşmayı engelledikçe barışa, refaha ve huzura katkıda bulunmaktadır. Batı'nın demokratik değerleri ile Doğu'nun kültürel mirasına sahip Türkiye, AB'nin güvenlik ve savunma politikalarının hayata geçmesinde ve başarılı olmasında kilit bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin bu rolü nispetinde Türkiye-AB ilişkilerinin seyri de olumlu bir istikamette cereyan edebilir. Elbette ara sıra dalgalanmalar yaşanıyor olsa da güvenlik meselesi vesilesiyle gün geçtikçe AB'de Türkiye'nin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

5. AB'nin Eski Düşmanı SSCB'nin Halefi Rusya ile İlişkilerinde Türkiye'nin Rolü

İran kadar Füze Kalkanından rahatsız olan bir diğer ülke ise Rusya'dır. Bir diğer ifadeyle her ne kadar NATO her daim resmi ağızdan ret etse de İran kadar Rusya'da AB Güvenlik Projesi olan NATO Savunma Sistemine büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Türkiye'nin füze entegre sisteminin önemli bir parçasına ev sahipliği yapması hasebi ile İran kadar Rusya ile de karşı karşıya gelmektedir. Bu süreçte Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası bilhassa ticaret ve turizm noktasından yumuşak güç bağlamında Rusya ile olan sağlam ilişkileri sayesinde Rusya ve Türkiye arasında ciddi bir ihtilaf ve kavga yaşanmadığı söylenebilir. Türkiye'nin Rusya ile güçlü münasebeti AB'yi de memnun etmektedir. Elbette Türkiye'nin füze kalkanı projesindeki tutumu Rusya ile NATO-AB arasındaki ihtilafları ortadan kaldırdığı söylenemez. Türkiye en azından Rusya'ya verdiği güven sayesinde bu krizin daha fazla büyümesine engel olmuş ve yatışmasına bir parça vesile olmuştur denilebilir.

Rusya ile AB-NATO arasında bir taraftan müzakereler devam etmektedir. Rusya bu sistemin kendisini hedef almadığına dair ABD'den belgeli teminat istemesine rağmen bu talep karşılanmamıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın silahlanmanın kontrolü ve uluslararası güvenlikten sorumlu müsteşarı Ellen Tauscher Rusya'nın güvence talebiyle ilgili Savunma Yazarları Grubu ile toplantısında *"Yasal bağlayıcılığı olan bir belge vermemiz mümkün değil. Burada gelecek yönetimlerin bundan ayrılmayacağını garanti edemezsiniz. Gerçekten bunu yapamazsınız."* dedi (Milliyet erişim, 10-01-2016).

Rusya yeni bir silahlanma mücadelesine başlamamak için ABD füze kalkanı projesine karşı tedbirler çerçevesinde Avrupa sınırındaki Kaliningrad şehrinde bulunan füze kalkanı radarlarını aktif hale getirmiştir. Aslında Kasım 2010'da Rusya ve NATO, Lizbon'da Avrupa füze savunma sisteminde işbirliği yapılması hususunda mutabık kalmış fakat uzun süre devam eden müzakerelerde Rusya'nın ortak sistem kurulması teklifine NATO olumlu yaklaşmamıştır. Buna karşı Rusya devlet başkanı Dmitri Medvedev, Stratejik Nükleer Silahların İndirimi Antlaşmasından (START) çekilebilecekleri ve yeni nükleer silahların Avrupa sınır bölgelerine konulabileceği tehdidinde bulundu. Rusya'nın eski NATO büyükelçisi Rogozin, Moskova'da Rusya'nın füze kalkanı sistemine yaptığı katkılardan dolayı bazı mühendislere ödül verdiği bir toplantıda NATO ile diyalogu sürdürmeyi umduklarını ifade etti. Rogozin, Washington'un farklı bir konsepti desteklemesine rağmen Moskova'nın tüm Avrupa kıtasını içine alacak son teknoloji ve güvenilir bir füze savunma sistemi kurma taraftarı olduğunu dile getirdi (iha erişim, 28-01-2015).

Ocak 2012'de NATO'daki generallerle Rus generalleri Moskova'da bir araya gelerek füze kalkanı sistemi üzerindeki ihtilafları bertaraf etmek için müzakerede bulundular. Rusya bilhassa füze kalkanı sistemin kendi nükleer tesislerine yönelik çok büyük bir potansiyel tehlike arz etmesinden korkmaktadır. Bu toplantılarda Moskova bu tereddütleri izale edecek somut bir netice almak istemiştir. Aksi takdirde Rusya füze kalkanı sisteminin kendi nükleer tesisleri için her zaman büyük bir tehlike olduğunu savunmuştur. Moskova'daki toplantıda Rusya Genelkurmay Başkan Yardımcısı General Valeriy Gerasimov yaptığı açıklamada NATO füze kalkanı sistemi ile alakalı şunları belirtti:

"Bu son derece hayati bir nokta. Rusya Devlet Başkanı pozisyonumuzu çok net bir şekilde ortaya koydu: Avrupa'daki füze kalkanı Rusya'nın Avrupa bölgesinde yerleşik bulunan nükleer kapasitemizi etkilememeli." (Cnntürk erişim, 01-12-2015).

Diğer taraftan Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta bulunan NATO Genel Sekreteri, Moskova'nın hayali düşman icat ettiğini ve Avrupa sınırlarına yerleştireceği füzelerle boşuna mali harcama yapacağını iddia etti. Rasmussen, Rusya'ya gereksiz evhamlar yerine NATO ile müşterek çalışma konusunda davette bulundu. Rasmussen özellikle NATO'nun füze savunma projesi kapsamında Rusya'ya dair görüşlerini çok açık bir şekilde dile getirdi. Rasmussen, Rusya için şu çağrılarda bulundu:

"Rusya'nın açıklamaları NATO müttefikleri için endişe uyandırıyor. Bu Rusya'nın maddi kaynaklarının boşuna harcanmasıdır. Çünkü askeri saldırı silahlarının artırılması hayali düşmana karşı. Zira böyle bir düşman da yok. Eğer NATO ve Rusya işbirliği yapsa bu durumda herkes huzur içinde olur. Kaliningrad bölgesinde silahlı birliklerin artırılmasının hiç bir anlamı yok. Dolayısıyla ben Rusya'ya yeni gerçekliği algılamasına davet ediyorum. Biz düşman değiliz, bizim partner olmamız lazım ve barış içinde işbirliği yapmamız lazım."(Haberrus erişim, 13-01-2019).

Türkiye ile Rusya arasında Füze Kalkan Projesi noktasından ilişkiler ne kadar pozitif geçerse bu AB-NATO için o kadar sevindirici olabilir. Türkiye entegre sisteme ev sahipliği yaptığı için Türkiye-Rusya ilişkileri çok öne çıkmaktadır. Bu ilişkilerin seyri olumlu ve güçlü olduğu nispette Füze Kalkan Projesinin başarılı olması daha fazla şans kazanır. Onun için Türkiye-Rusya ilişkilerinin seyrini Türkiye'nin AB-NATO güvenliğine katkısı şeklinde okumakta ve değerlendirmekte fayda var.

Füze kalkanı projesi Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilere çok zarar vermemesine dikkat çekmekte fayda vardır. 8 Eylül'de 2010'de "Toplumsal Çeşitlilik Çağında Modern Devlet" temalı Dünya Siyasi Forumu için Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Dimitri Medvedev'in şeref konuğu olarak davetine icabet eden dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Rusya'nın füze kalkanı projesinde Türkiye'ye karşı bir menfi duruş sergilemediğini açıkladı (Şafak, Sabah Gazetesi, 09-01-2016). Gül, Moskova ziyareti sonrası bir gazetecinin füze kalkanı projesi için Rusya ile olan ilişkilere etkisine dair sorusuna şöyle cevap verdi:

"Bildiğiniz gibi aslında Rusya Federasyonu NATO'nun stratejik ortağıdır. Bazıları hala soğuk savaş dönemi mantığıyla düşünüyor. Dolayısıyla Rusya ve NATO arasında çok yakın ilişkiler söz konusudur. Bu füze sistemi savunma amaçlıdır ve silahlara karşıdır. Bu silahlar sadece devletlerle ilgili değil, biliyorsunuz ki devlet dışındaki bazı örgütler de bugünkü bazı teknolojilere sahip olabilmektedirler. Dolayısıyla tamamen savunma amaçlıdır. Biz bu konularda Rusya ile de zaten çok yakın, istişareler içindeyiz. Vaktiyle Sayın Medvedev'in de özel temsilcisi bana gelmişti, bu konuları paylaşmıştık. Dolayısıyla bunlar NATO içinde de zaten paylaşılıyor" (Gül, 11-01-2015).

Uzmanlara göre füze kalkanı projesinde Türkiye bir güvenlik projesi olarak kendisine düşen vazifeyi yerine getirmektedir. Bu proje ile Türkiye doğrudan bir düşman hedeflemediği için Rusya ile ilişkilerde bir hasar olmamıştır. Rusya bu güvenlik meselesinde Türkiye'den ziyade AB-NATO üzerinden Washington ile müzakere yapıyor ve anlaşmaya çalışmaktadır. Zaten şimdiye kadar Rusya'nın füze kalkanı

projesinde Türkiye'yi hedef alan veya tehdit eden herhangi bir beyanın olmaması bizim bu yaklaşımımızı zimmîde olsa teyit ve takviye ediyor. Burada Türkiye yumuşak bir güç olma hususiyeti gösteriyor. Rusya her ne kadar füze sistemi için doğrudan Türkiye ile muhatap olmasa da Türkiye ile olan iyi ilişkileri müzakere sürecine olumlu yansımıştır. Türkiye dolaylı olarak AB-NATO güvenlik ve savunması için Rusya ile olan iyi ilişkiler sayesinde katkıda bulunduğu söylenebilir. Türkiye'nin öne çıkan bu dolaylı misyonu AB açısından elbette hafife alınmayacak bir realite olduğu aşikardır. Türkiye'nin Rusya ile sahip olduğu diplomatik ve stratejik gücü AB'nin savunma ve güvenlik politikası açısından önemli bir fırsat olduğu unutulmamalıdır. Türkiye'nin AB'nin savunma ve güvenlik politikalarına katkıları nispetinde AB için önem taşıdığını ciddi bir ölçü olarak değerlendirirsek Türkiye'nin AB için ne kadar vazgeçilmez bir role sahip olduğu daha iyi anlaşılabilir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Yirmi birinci yüzyılda her yönden Batı ile işbirliğini güçlü bir şekilde sürdürmek isteyen Türkiye'nin AB-NATO Füze Kalkanı Projesine kayıtsız olmasını beklemek doğru olmaz. Türkiye'de kamuoyu yoklamalarında halkın %70'i AB'yi destekliyorken hem AB hem hükümet Türk halkının bu büyük desteğini fark etmeli ve bu süreci iyi değerlendirmelidir (Karakas, 2004:263-65). Tanzimat'la başlayan Modernleşme sürecinde Türkiye için Avrupa Birliği birlik olmaktan öte bir çağdaşlaşma modelidir. Türkiye füze kalkan projesi ile AB'ye karşı olan samimiyetini göstermiştir. Türkiye için füze kalkan projesi AB ile geçmişten gelen bağları daha kuvvetlendirmek ve birbirimize olan ihtiyacımızı anlamak için her iki taraf için de iyi bir fırsattır.

Bush döneminde Füze Kalkan Sistemi başlangıçta bir ABD projesi iken yeterince kabul görmedi. Obama yönetiminde Füze Kalkanı projesi AB-NATO üzerinden gündeme geldi ve kabul gördü. AB güvenlik ve savunma meselesi üzerinden hem NATO ile olan tarihi tecrübelerle sahip hem stratejik konumu ve sahip olduğu yumuşak güç itibarı ile kadim tarihi ve kültürel değerlere sahip Türkiye'yi pek hafife alamayacaktır. Bu süreç aynı zamanda Türkiye'nin AB'ye tam üyelik hedefi için ciddi bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Türkiye hem füze kalkanı projesine ev sahipliği yapıyor hem de projeye ciddi muhalif olan İran ve Rusya arasında sahip olduğu kuvvetli bağları ve iyi diplomatik ilişkileri kullanarak AB savunma ve güvenlik politikalarına hayati bir katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin bu iki ülke ile iyi ve yapıcı ilişkileri ve gayretleri nispetinde bu projenin hayat bulması bir anlamda daha kolay olmuştur denilebilir.

İran füze kalkanı sistemini kendisine yönelik ciddi bir tehdit olarak görmektedir. Bu projede Türkiye'nin bulunmasından dolayı iki ülke arasındaki ilişkiler biraz dalgalandı. Davutoğlu İran'a yaptığı ziyaretle bu rahatsızlığı ve tereddütleri izale etmeye çalıştı. İran ile kadim tarihi ve kültürel bağlar sayesinde İran'ın gerek füze kalkan projesine ve gerek AB'ye bakışında olumlu bir mesafe kat edilmektedir. Füze kalkan projesi ile AB'nin güvenlik ve savunma politikalarının Ortadoğu'da kabul görmesinde ve başarılı olmasında Türkiye'nin stratejik konumu ve diplomatik, turistik, kültürel ve ekonomik alanda sahip olduğu yumuşak gücünün etkisi bir kez daha görülmüştür.

En az İran kadar Rusya'da AB-NATO Füze Kalkan projesinden rahatsız. Rusya bu projenin kendi nükleer tesislerini hedef almadığına dair NATO'dan bir garanti almak istemiştir. Diğer taraftan bu projenin kapsamının tüm Avrupa'nın dâhil edilmesin arzu etmiştir. Bu süreçte Türkiye ile Rusya arasında stratejik ve ekonomik olarak kuvvetli bir işbirliği olması sayesinde iki ülke arasında bir kriz yaşanmadı. AB için Rusya ile iyi ilişkiler içinde olan Türkiye'nin füze sistemine ev sahipliği yapıyor olması bulunmaz bir fırsat oldu. Bu sayede Rusya ile AB-NATO arasındaki müzakereler daha itidalli bir şekilde devam etmiştir.

Türkiye füze kalkanı projesi sürecinde ortak dış işleri ve güvenlik politikası kapsamında Batı ile olan yakınlığını azami derecede artırmaya çalışırken diğer taraftan komşuları ile sıfır politikası kapsamında İran'la kadim olan ilişkilerinde hassas dengeyi korumaya çalışmaktadır. Türkiye, AB-NATO Füze Kalkan projesinde hem İran hem Rusya nezdinde kendi konumunu savunma amaçlı bir sistem üzerinden izah edip meşrulaştırmaya çalışmıştır. Türkiye komşularıyla sıfır sorun politikası icabı ilişkilerin bozulmaması için gayret göstermiştir. Bir taraftan AB ve NATO ile her alanda ilişkilerini artırırken diğer taraftan komşu ülkelerle olan ilişkilerine hanel vermeyecek bir politika takip etmeye çalışmaktadır. Bilhassa Arap Baharı ile Suriye ve Irak gibi komşu ülkelerde adeta failed state (çökmüş devlet) şeklinde ortaya çıkan kaos ve güvenlik sorunu karşısında Türkiye'nin bölgede izleyeceği politikanın hassasiyeti daha ziyade önem arz etmektedir. Bu çok hassas dengelerin olduğu Füze Kalkan projesinde şimdilik görünen Ankara hem Batı hem Doğu ile ilişkilerinde büyük bir kriz yaşamadan bu zor süreci idare etmeye devam etmektedir.

Soğuk Savaş sonrası Sovyetlerin dağılması ile NATO rakipsiz güç oldu. Avrupa Topluluğu-Birliği ekonomik ve siyasi olarak büyük bir entegrasyon sağlamasına rağmen aynı paralelde bir askeri savunma ve güvenlik entegrasyonu geliştiremedi. Soğuk Savaş sonrası Bosna, Kosova gibi Balkan krizlerinde Avrupa'nın askeri olarak müdahale edecek bir askeri organizasyondan yoksun olduğu görüldü. İşte bu boşluğu telafi için 1998 yılında Fransa ve İngiltere'nin Saint Malo'da imzaladığı sözleşme geliştirilerek Aralık 2009'da Lizbon antlaşması ile AB'nin üç sütunu birleştirilerek bir tüzel kişilik kazanmıştır. Artık Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası (OSGP) yeni isim ve konsepti ile yirmi birinci yüzyılda giderek küresel bir aktör olmaktadır.

Türkiye 1952 yılında katıldığı NATO için gerek Soğuk Savaş döneminde gerek bugün Ortadoğu, Afrika, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da ne kadar önem arz ediyorsa küresel bir aktör olma yolunda olan AB için de o kadar değeri olacaktır. AB bugün Afrika, Kafkasya, Ortadoğu, Balkanlar, ve Asya'da olmak üzere OGSP kapsamında 13 operasyon yapmaktadır. AB operasyonları artırdıkça ve OGSP vizyonunu büyüttükçe Türkiye'nin önemini daha iyi anlıyor ve Türkiyesiz küresel aktör olarak başarılı olma riskinin düşük olduğunu daha iyi fark etmektedir. Yirmi birinci yüzyılda ekonomik ve demografik ölçüleri nazara almasak bile Türkiye'nin sahip olduğu diplomatik, stratejik ve askeri kapasitesi bile OGSP için onu vazgeçilmez kılmaktadır. Küresel bir aktör olmaya aday AB için kendisine aday olan bir Türkiye'yi AGSP'den uzak tutması uzun bir zaman diliminde pek mümkün ve makul gözükmemektedir.

Aslında AB'nin Türkiye'yi tam üyeliğe reddi kendi değerleriyle ve samimiyetiyle çelişecektir. Türkiye gerekli şartları yerine getirmesine rağmen AB üyeliği sürecinde

çifte standarda maruz kalması en başta AB'nin inandırıcılığını ve etkisini sadece Türkiye gözünde değil aynı zamanda Türkiye'nin itibarının olduğu geniş bir coğrafyada kaybetme riski var. Yirmi birinci yüzyılda AB'nin güvenlik politikası noktasından karşılaştığı sorunlar Türkiye için de çok önemlidir. İki tarafın işbirliği medeniyetler arası çatışması tezini de çürütebilir. Aksi takdirde bu tez daha kuvvet bulacak ve iki taraf içinde ağır bir fatura çıkabilme ihtimalini de uzak görmemek gerekir.

KAYNAKLAR

“ABD Rusya'ya Füze Kalkanı Güvencesi Vermeyecek” <http://www.milliyet.com.tr/abd-den-rusya-ya-guvence-yok-/dunya/haberdetay/13.01.2012/1488465/default.htm> (10-01-2016).

AKBAS, Z., Babahanoğlu, V., & Çaylı, Ş. (2016), “Kapitalist Küreselleşmenin Ortadoğu'da Sosyo-Ekonomik ve Politik Alana Etkileri: İstikrar ve Kalkınma için Fırsat mı Tehdit mi?”, **DÜSOBED**, 6 (2), 86-108.

AKDAĞ, Z., & Ekici, S. (2017), Avrupa Birliği'nin Uluslararası Politikada Etkili Olma Aracı: Yumuşak Güç. **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(2), 33-64.

AKDOĞAN, İ., & Kalaycı, R. (2014), Suudi Arabistan'da İhtiyaci Hareketler Olarak Sahve ve Vehhabilik. **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, 1(1), 155-184.

ÖÇAL, Ş. (2018), İran Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı: **Kültür ve Dil. Bölgesel Araştırmalar Dergisi**, 2(2), 46-68.

BAÇ, M. M. (2001), **Türkiye ve AB: Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler**, Çev. Simten Coşar, İstanbul, Alfa Yayınları.

BAYDAROL, C. (2003), **AB Sürecinde Medeniyetler Buluştuğunda**, İstanbul, Universal.

BÖLME, S. M., “NATO Zirvesi ve Füze Kalkanı Projesi”, https://www.academia.edu/4485782/NATO_Zirvesi_ve_F%C3%BCze_Kalkan%C4%B1_Projesi (15-01-2019).

DİNAN, D. (2008), **Avrupa Birliği Tarihi**, Çev. Hale Akay, İstanbul, Kitap Yayınevi.

EGELİ, S. (2019), Making Sense of Turkey's Air and Missile Defense Merry-go-round. **All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace**, 8 (1), 69-92. DOI: 10.20991/allazimuth.470640

“Füze Kalkanının Radarı Hangi ile Kurulacak?”, <http://gundem.milliyet.com.tr/fuze-kalkaninin-radari-hangi-ile-kurulacak-/gundem/gundemdetay/14.09.2011/1438468/default.htm> (14-01-2012).

Füze Kalkanı Sisteminin nasıl çalıştığı hakkında bakınız. <https://www.ucsusa.org/nuclear-weapons/missile-defense/how-gmd-missile-defense-works#.XFjT8RkzZmA> (14-01-2019).

GÜL, A. “Füze Sistemi Savunma Amaçlıdır” <http://www.tccb.gov.tr/haberler/170/80667/fuze-sistemi-savunma-amaclidir.html> (11-01-2015).

HAİNE, J. (2005), “Tarihsel Bir Perspektif”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası**, Edit. Nicola Gnesotto, Çev. Nilhay Usta, İstanbul: Tasam Yayıncılık.

III. Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) ve NATO-AB Stratejik İşbirliği, http://www.mfa.gov.tr/iii_-turkiye_nin-nato_ya-askeri-katkilari.tr.mfa, (14-01-2016)

INF sözleşmesinin orijinal nüshası için bkz. <https://www.state.gov/t/avc/trty/102360.htm> (19-01-2019).

İran Yine Türkiye'yi Vurmakla Tehdit Etti, <http://www.cnnturk.com/2011/dunya/12/11/iran.turkiyeyi.yine.vurmakla.tehdit.etti/640057.0/index.html>, (04-01-2015).

İran'a Füze Kalkanı Güvencesi, <http://www.kanalb.com.tr/haber.php?HaberNo=38717>, (06-01-2015).

İran'dan Tehdit: Malatya'yı Vururuz, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/696140-irandan-tehdit-malatyayi-vururuz>, (11-12-2015).

JAVIER Solana'nın demeci için: <http://www.haberturk.com/dunya/haber/639639-avrupanin-muzelik-olmamasini-icin-turkiyeye-ihtiyaci-var>, (18-01-2019).

KARAKAŞ, E. (2004), **Normalleşme: AB Sürecinde Türkiye**, Ankara: Liberte.

KAYA Ülger, İ. (2007), "Türkiye'li Avrupanın Ekonomik, Siyasi ve Askeri Gücü", **Globalleşen Dünyada Türkiye'nin AB Üyeliği Avrupa Birliđine Neler Katar?** Edit. Uğur Özgöker, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Yayınları.

KİBAROĞLU, M. "Suriye'nin kimyasal başlıklı füzeleri Türkiye için potansiyel tehdit!" <http://www.euractiv.com.tr/politika-000110/article/prof-kibarolu-suriyenin-kimyasal-balkl-fzeleri-trkiye-iin-potansiyel-tehdit-023572> (07-01-2016).

KORAY, M., (2002), **Avrupa Toplum Modeli**, İstanbul: Tüses.

"Muhtelif Balistik Füze Savunma Sistemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.", <https://www.mda.mil/system/system.html> (14-01-2019).

"NATO: Rusya "hayali düşman" için boşa para harcıyor.", <https://haberrus.com/politics/2012/01/20/nato-rusya-hayali-dusman-icin-bosa-para-harciyor.html> (13-01-2019).

OKUR, E., "Doç.Dr.Atilla Sandıklı ile Söyleyişi", <http://www.bilgesam.org/tr/images/stories/bilgesoylesi/fuzesavunmaturkiye.pdf>, (11-01-2015).

"Ortak Dışişleri Ve Güvenlik Politikası", <http://www.ikv.org.tr/pdfs/ortakdis.pdf>, (09-01-2014).

ÖZGÖKER, U. "Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (II)", <http://www.subconturkey.com/2011/Mart/koseyazisi-Avrupa-Birligi-Ortak-Dis-ve-Guvenlik-Politikasi-II.html>, (13-01-2019).

"Rus ve NATO Generalleri Füze Kalkanını Konuşuyor," <http://www.cnnturk.com/2011/dunya/12/01/rus.ve.nato.generalleri.fuze.kalkanini.gorusu-yor/638860.0/index.html>, (01-12-2015).

"Rusya Füze Kalkanı Hakkında Konuştu", <http://www.ih.com.tr/rusya-fuze-kalkani-hakkinda-212482.haber>, (28-01-2015).

Ashton, Catherine, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=35560>, 18-01-2015.

SONUMUT, G. "Füze Kalkanı Sistemi ile ilgili Gerçekler", <http://www.ntvmsnbc.com/id/25251983/>, (05-01-2012).

ŞAFAK, E. "Füze Kalkanı (1)",
<http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/safak/2011/09/10/fuze-kalkani-1> (09-01-2016).

ŞAFAK, E. "Füze Kalkanı (2)",
<http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/safak/2011/09/11/fuze-kalkani-2> (06-01-2016)

TUĞTAN, M. A. (2011), "Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikası", Der. Ayhan Kaya, **Avrupa Birliđine Giriş**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

TURAN, S. "Nedir Bu NATO Füze Savunma Kalkanı?",
<http://www.hurriyet.com.tr/planet/16314893.asp>, (19-01-2015)